

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autor: Sławomir Malak

Tytuł rozprawy doktorskiej: Przydatność materiałów glottodydaktycznych na przykładach koncepcji wybranych podręczników szkolnych wiodących polskich wydawnictw

Niniejsza praca miała na celu wypełnienie luki badawczej w zakresie oceny przydatności podręczników do nauki języków obcych dostępnych obecnie na rynku. Głównym jej założeniem było, że wniesie wkład w dyskusję na temat ciągle zmieniających się form poszczególnych materiałów glottodydaktycznych. Dlatego też w rozprawie zostały poddane analizie wybrane z nich. Mają one aktualne dopuszczenia do użytku szkolnego. Najistotniejszym motywem skłaniającym do napisania niniejszej rozprawy była chęć ułatwienia pracy nauczycielom.

W dysertacji autor zastosował trzy metody badawcze. W pierwszej kolejności należy wyróżnić metodę analizy i krytyki piśmiennictwa. Zastosowano ją zarówno w ocenie wpływu zmieniającej się wiedzy glottodydaktycznej na postać podręczników, jak również w przedstawieniu kierunku zmian w podstawie programowej. Kolejno w rozdziałach trzecim, czwartym i piątym metodę analizy i krytyki piśmiennictwa uzupełniono o wykorzystanie metody hermeneutycznej w pedagogice. Stało się tak dlatego, ponieważ istniała tu konieczność zaadoptowania instrumentów poznania bądź ich samodzielnego stworzenia. Z tego właśnie względu stosowanie wyłącznie metody analizy i krytyki piśmiennictwa wydawało się niewystarczające, gdyż tak postawione zadanie należało kojarzyć z procesem interpretacji. Ostatni rozdział zawiera prezentację wyników badania, które przeprowadzono metodą ankietową.

W związku z powyższym w rozdziale pierwszym omówiono postaci i funkcje materiałów glottodydaktycznych. Aby sformułować podstawowy instrument poznania, zwrócono uwagę na formy tych materiałów oraz na ich adresata. W efekcie powstała nowa, pełna klasyfikacja wspomnianych form materiałów glottodydaktycznych. Co w następnej kolejności pozwoliło lepiej scharakteryzować ich funkcje. Wnioski zwróciły

uwagę na fakt, że obecnie coraz częściej spełnienie niektórych funkcji przez podręcznik językowy przenoszone jest na pozostałe materiały.

W drugim rozdziale procedura oceny podręczników, którą dokonują eksperci z Ministerstwa Edukacji Narodowej, została odróżniona od ewaluacji materiałów glottodydaktycznych w szkole. Scharakteryzowane zostały pokrótce listy pytań kontrolnych, które można zastosować do zbudowania obrazu testowego podręcznika. Kolejno, w celu określenia przydatności podręcznika językowego w szkole, należało wziąć pod uwagę właściwy jego wybór wśród wielu na rynku w kontekście potrzeb i oczekiwań uczniów. Było to spowodowane niedostateczną świadomością kryteriów ewaluacji prognozującej wśród nauczycieli. W związku z tym zaproponowano określoną procedurę, która może być wykorzystana przy podejmowaniu decyzji o wyborze podręcznika dla klasy lub grupy. Ma to bowiem kluczowe znaczenie dla nauczania języków obcych.

Rozdział trzeci ilustruje, w jaki sposób nauczyciel może adoptować materiały glottodydaktyczne do aktualnej sytuacji w klasie. Adaptacji takiej powinno się dokonać poprzez pryzmat celów jakie stawia się uczniom do zrealizowania. W niniejszej pracy pokazano procedurę uszczegóławiania i doprecyzowywania celu ogólnego, który pochodził z wybranego programu nauczania. W następnej kolejności wyłoniono kilka celów operacyjnych, które później umieszczono w taksonomii. Wspomniane podejście pozwala nauczycielowi zaobserwować, które cele stawiane uczniom będą łatwiejsze, a które trudniejsze w osiągnięciu. W tym kontekście przedstawiono również, w jaki sposób dokonywać przesunięć w treściach nauczania proponowanych w podręcznikach w zależności od potrzeb. Rozwiązanie takie zostało przedstawione na przykładach gotowych materiałów przygotowanych przez jedno z wydawnictw. W tym miejscu nadmienić należy, że działania takie powinny być podejmowane na co dzień przez nauczycieli. Niestety często tak nie jest.

W rozdziale czwartym dokonano prezentacji sposobu wykorzystania podręczników podczas nabywania czterech sprawności językowych. Zwrócona została tu szczególna uwaga na znaczenie fenomenu fonetyzacji w kontekście doskonalenia sprawności językowych. W powyższym kontekście zauważono, że fonetyzacja jest swoistym, wspólnym mianownikiem dla słuchania, czytania, mówienia i pisanie. Dalej

podano propozycje sposobów pracy podczas zajęć lekcyjnych, tak aby z fonetyzacji zrobić najlepszy możliwy użytek. Kolejno została omówiona kwestia odpowiedniego zbilansowania czasu poświęcanego poszczególnym sprawnościom podczas lekcji. Zaproponowano sekwencje w jakich najkorzystniej ułożyć ćwiczenia w czasie lekcji. Dokonano tego w rozbiciu na poszczególne grupy wiekowe uczniów. W końcowej części rozdziału poddano analizie wybrane materiały glottodydaktyczne pod kątem spełniania przez nie zaprezentowanych prawideł.

W rozdziale piątym nauczyciele języków obcych mogą znaleźć oryginalne ujęcie kwestii dotyczących metod nauczania języków obcych. Dokonano tutaj podziału na dwie metody nauczania języków obcych – metodę bezpośrednią i pośrednią. Regułą porządkującą w ustaleniu takiego podziału był rodzaj ekspozycji na język obcy. Wspomniane metody realizowane są poprzez szereg technik – metoda bezpośrednia poprzez technikę audiolingwalną, TPR, CLL, the Silent Way czy Sugestopedię, natomiast metoda pośrednia poprzez technikę gramatyczno-tłumaczeniową i technikę kognitywną. W dalszej części dokonano analiz podręczników pod kątem metod zasugerowanych przez ich autorów. Były to podręczniki wykorzystywane w kształceniu uczniów na trzecim etapie edukacyjnym. Wykazano tutaj, że podręczniki językowe charakteryzują się zasadniczymi różnicami między sobą, jeśli weźmie się pod uwagę niektóre aspekty, w tym wypadku sposoby nauczania gramatyki.

W końcowej części pracy zostały zaprezentowane wyniki badań przeprowadzonych metodą ankietową, które pozwoliły scharakteryzować motywacje nauczycieli w kontekście ich preferencji dotyczących wyboru określonych materiałów glottodydaktycznych oraz sformułować wnioski. Chodziło tu głównie o zidentyfikowanie czynników, które mają wpływ na decyzję nauczyciela podczas, gdy wybiera podręcznik. Zidentyfikowano przy tej okazji kilku najpopularniejszych wydawców obecnych w oleśnickich szkołach oraz scharakteryzowana została krótko ich oferta wydawnicza. Rozdział kończą istotne i ciekawe wnioski pokazujące twórcze podejście nauczycieli do dostarczanych materiałów.

Słowa kluczowe: ewaluacja, fonetyzacja, lista kontrolna, materiał glottodydaktyczny, metoda, procedura, taksonomia, technika.